

pač najlepši, najvažnejši prizor. Že s tem je — v kali — maščevana kmetska kri. Gledalci čutimo olajšanje, zadoščenje — kátharsis pathemáton.

V tradiciji gledalec potrebuje tudi oddiha. V tem oziru je pisec slabo poskrbel. Matkalič bi mogel to vlogo vršiti, ako mu pisec ne bi bil dal novoverske razjedenosti. Tista farsa v začetku 4. dej. ni humor. — Prvo dejanje se nekam počasi vleče. Na samo poročilo župnikovo se Gubec ves spremeni. Tu bi si pač gledalci želeli vpogleda v sabor. Zgodovina pravi, da se ne ve, kdo je v saboru povzročil toliko razkačenost proti kmetom. In tu bi bila hvaležna naloga pesnikova, da bi on poiskal krivca. Morda bi bilo vse še boljše, ako bi se prvo dejanje vršilo v saboru ozir. v banovi dvorani, kjer bi se glasovalo o postopanju s kmeti. Tam bi župnik Babič nastopil in prosil in rotil. — Proti zgodovinski resnici je pisatelj v marsičem grešil: anahronizem je, če zahtevajo puntarji enakost vseh ljudi. »Pod vplivom krščanstva je takratna (v letih 1200 do 1650) hierarhija stanov veljala za nekaj naravnega in pravičnega... Upirali so se (kmetje) edinole krivičnemu in odkritemu izmozgavanju, drugih socialnih zahtev niso imeli.« Dr. A. Gosar, Za nov družabni red, str. 55. Krivičen je pisec tudi proti škofu Draškoviću, ko ga je posadil v 4. dej. med obe dami, ki jima — po tolikšnem krvoprelitju — ves blažen dvori. Ta prizor je naravnost karikatura, posmeh katoliški Cerkvi, katero škof predstavlja. Zgodovina daje škofu Draškoviću drugačno spričevalo: dočim se je vsem svetnim graščakom in gospodom zdelo čisto naravno, da kmete zatirajo, se nam je ohranilo Draškovićevo pismo cesarju Maksu II., iz katerega je razvidno, da je škof zahteval tudi od gospôde pravičnosti: »... Obljubil sem bil kmetom, da bom pri graščakih posređoval, naj ne pritiskajo na svoje podložnike čez mero zoper pravo in pravico, in da bom Vaše Veličanstvo prosil, naj se več ne dovoljuje gospôdi tolikšna svoboda zatiranja tlačanov.« Fr. Rački, Starine, 1875.

Pis. ne veruje v osebnega Boga; zato ga piše vedno z malo začetnico. Zdi se, da podtika to mišljenje tudi Iliji Gregoriću, ki na koncu 5. dejanja tolaži Gušetića: »Ne joči več! Veruj v svobodo, kakor veruje župnik v svojega boga, kakor je Gubec veroval v staro pravdo in kakor jaz verujem v pravico trde kmečke pesti.« Tako se v 16. stol. slovenski in hrvatski kmetje niso opredeljevali proti svojim duhovnikom. Tako govorjenje je zgodovinska neresnica.

J. Dbv.

Ivan Čampa: Iz belih noči. (Samozaložba. 1938.) — Komaj smo ga spoznali iz naših listov in revij, že nas je iznenadil z zbirko pesmi, ki kaže vse začetniške vrline in slabosti. Predvsem je motto pomenljiv ključ, s katerim nam odklepa svoj svet, ki ni ne preširok ne globok, a vendar lep, ker je mlad. Očividno Čampa še ni pogledal življenju v oči in zdaleč še ni sprejel borbe z njim. Kljub temu je veliko črnogledosti, ki preveva malodane vso zbirko, kar je pri mladem človeku dosti razumljiv pojav, ker ga zbega prehod iz sanj v živo ostvarjanje novega in trdnega človeka.

Nekako v tem ozračju se giblje pet in dvajset pesmi, ki jih odlikuje melodijozno zajeto občutje, ki je najbolj izraženo v pesmi »Joj bratje« — v nekaki obsmrtnici, razvijajoč v izraziti simboliki star motiv odhoda —

v neznane, daljne pokrajine spanja... A čudno preseneti prav tam, kjer bi pričakovali, da bo misel izpeljal do konca. Zdi se, da bi se pravi pesnik tu šele razmahnil in že zdavnaj zadel na Boga in večnost kakor koli že, tako pa Čampa ob svoji najboljši ostane v nižini in se zadovolji s trenutnim učinkom.

V tej poeziji ni najti današnjega človeka, ki bi ga moreča vprašanja današnje dobe premetavala sem in tja. Vse preveč je avtor — »med svoje nežne misli ujet« — kar mu očitvidno ustavlja polet. Le nekajkrat se dvigne in uzre, »da je še več ljudi, ki smeh že davno, davno jim je umrl v očeh in bil bi velik greh zdaj srečen biti.« Str. 56.

Zaradi naslova »Božična meditacija« in »Pietà« bi utegnil kdo misliti, da sta ti Čampovi pesmi religiozni, a niti o teh dveh ni mogoče tega reči, ker jima manjka pravega religioznega doživetja; zato pa dasta slutiti, da sta zrastle iz povsem drugačnih osnov. Njuna dikcija pa je dosti močna in slog izpiljen.

Mlademu literatu preti nevarnost, da izgubi zaradi subjektivnosti okus, zato mu je prepotreben študij in oslomba na naše klasične pesnike (Prešeren, Župančič), še bolj pa morda študij tujih vrhov (Verlaina, Rilkeja), da se lepega dne sam ne znajde — »sredi gluhe loze«; treba je bolne rože zavreči, prisluhniti življenju, ki dviga in preraja. J. Cukale

Mlada setev. Založila »Setev«, kulturno društvo gimnazijcev v Ptuj. Tisk Tiskarne sv. Cirila v Mariboru. 1937. Str. 149.

V »uvodni besedi« piše Fr. Jeza: »Mi mladi bi želeli, da bi bila ta knjiga vkljub vsem pomanjkljivostim vesel sončni žarek... izraz in potrdilo naše vere v svetli idealizem in v slovenstvo, v slovenstvo in krščanstvo.« Osem »sejalcev« je zastopanih v knjigi. Vrstijo se pesmi, črtice, potopisi, opisi, utrinki, še celo en prevod: (poglavje iz »S. Thomas Aquinas« od G. K. Chersterton-a; hvalevredno!). O šoli govorita samo dva doneska: drugošolka M. U. naivno, ljubko izraža svoj nemir: »Kdaj bo že vendar zvonilo?« in enako piše mami: »Mati, spominek ti bom kupila.« Slika »Idealist« pripoveduje o vase zaprtem, nadarjenem sošolcu, ki je blizu »rdečim«, pa se nesrečno zaljubi v sošolko, opusti študij, izključijo ga, končno pa se na smrtni postelji izroči Bogu. Ni pisano živo, razgibano, dramatično. — Kar štiri črtice nas vodijo v Haloze, a vse so hudo žalostne: komaj šoli odrastla deklica se pri »deri« npravno zgubi, postane detomorilka (»Tila«), pijanec, oče devetero otrok, se obesi (»Grob št. 123«), lakomni posestnik Maček ubije ženo (»Življenje teče«), sicer marljivi bajtar Mrak tako pretepe stradajočega Tinčka zaradi majhne tatvine kruha, da otrok onemi za vse življenje. Ta prizor se bralcu pač najbolj vtisne v spomin. Simpatična nam je njegova hčerka Terezika. Pogled v te Haloze ni razveseljiv. — »Elekova smrt« je košček Prekmurja: visokost Mažarov, vsiljivost cigana, strast in pogin domačega tihotapca. — V »Čakanju« gre obupano dekle pod vlak. — Tudi »Prodajalec kipov« pripoveduje žalostno zgodbo. — Obširni potopis »Karantanija« žal ne pove nič novega.

Sončnih žarkov je torej v knjigi malo. Kje je tvoj humor, mladina? Vendar pa lepa, močna »Pesem pingvinov« obeta iz vse te mlade setve nekoč — žetev. J. Dbv.